

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 צ. נ' צ. ואח'

לפני כב' השופט מרדכי (מוטי) לוי

תובע

א.צ.

באמצעות ב"כ עוה"ד רועי סידי ו/א יעקב סידי

נגד

נתבעים

1. ע.צ.

באמצעות ב"כ עו"ד אבנר ימיני

2. ע.צ.

באמצעות ב"כ עו"ד אורי דניאל ואח'

פסק דין

לפני תביעה שכותרתה "סעד הצהרתי ואופרטיבי בדבר השלמת מתנה"

הצדדים:

1. התובע הוא בנה של הנתבעת 1 (להלן-**הנתבעת**) ואחיו של הנתבע 2 (להלן-**הנתבע**).

הרקע העובדתי הנדרש והעולה מהמסמכים שצורפו לתיק:

2. התובע והנתבע הם ילדיה היחידים של הנתבעת. הנתבעת התאלמנה ביום 2009/X/X מבעלה,

אביהם של התובע והנתבע מר XXXX (להלן-**המנוח**). (הנתבעת והמנוח יכוננו יחדיו-**ההורים**).

3. הנתבעת והמנוח בחייו היו בעלים בחלקים שווים בזכויות החכירה של בית צמוד קרקע המצוי

ברח' XXX ב XXX (חלקה XX בגוש XX (להלן-**הבית**)). זכויות הנתבעת והמנוח היו רשומות

ברשות מקרקעי ישראל ובלשכת רישום המקרקעין בתל אביב. לעת הזו לאחר לכתו של המנוח

לבית עולמו רשומות הזכויות בבית על שם הנתבעת.

4. ביום 17/6/2004 ערכו ההורים צוואה הדדית בכתב (להלן-**הצוואה**) (נספחים ב' ו-ג' לכתב

התביעה) עדי הקיום לצוואה "**שכנים וידידים טובים שלהם: מר ב.ל. ומר פ.ע**" הצוואה

ההדדית כוללת 3 עמודים ובהם שני חלקים חלק א' וחלק ב'. עדי הקיום חתמו בתחתית

העמוד הראשון, שהוא חלק א'. התובע אינו רואה בחלק ב' חלק מהצוואה ההדדית.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 צ. נ' צ. ואח'

5. ביום XX/4/2 ניתן צו קיום צוואה לצוואה (נספח ד' לכתב התביעה).
6. כחודש לאחר מתן צו הקיום ביום 20/3/2013 חתמה הנתבעת על מסמך בכתב ידה נושא כותרת 'צוואה'. מסמך זה נחתם לפני אותם שני עדים ה"שכנים וידידים טובים" שהיו עדי קיום לצוואה (נספח ו' לכתב התביעה).
7. ביום 16/4/2014 חתמה הנתבעת, לפני עו"ד ד.א., על תצהיר מתנה בו העבירה את מלוא זכויותיה בבית לתובע. התובע חתם באותו מועד על תצהיר קבלת המתנה (נספחים ז' לכתב התביעה). 'עסקת המתנה' דווחה לרשות המיסים ביום 1/7/2014 (נספח ח' לכתב התביעה). באותו מועד אישרה רשות מקרקעי ישראל את ביצוע ההעברה. ביום 17/7/2014 נרשמה בפנקסי המקרקעין הערת אזהרה לטובת התובע על זכויות התובע (נספח ט' לכתב התביעה).
8. בין לבין ביום 21/5/2014 נחתם 'הסכם' בין הנתבעת לנתבע בו העבירה הנתבעת לנתבע את מלוא זכויותיה בבית. באותו יום חתמה הנתבעת על ייפוי כוח בלתי חוזר לטובת עורך דין ד. ר. לביצוע ההעברה של מלוא זכויותיה בבית, כאמור, לנתבע. (נספחי 'המתנה' צורפו כנספח 1 לכתב ההגנה).
9. כך, מיום 22/6/2014 רשומה בנסח רישום המקרקעין הערת אזהרה לטובת הנתבע על מלוא זכויות הנתבעת בבית. (נספח 1 לכתב ההגנה).
10. בקשה לרישום במקרקעין נושאת תאריך 21/9/14 נחתמה על ידי הנתבעת לפני עו"ד ר.ג. באותו מועד נחתם לפני עו"ד ג. על ידי הנתבע והנתבעת שטר העברת זכות שכירות. עו"ד ר.ג. אישר חתימתם לפניו. תקינות הפרטים בבקשה לרישום במקרקעין אושרו על ידי בא כוחו של הנתבע עו"ד אורי דניאל ביום 22/9/2014. (נספח 1 לכתב ההגנה)
11. ביום 8/7/2014 חתמה הנתבעת על מסמך מודפס נושא כותרת 'צוואה' בנוכחות העדים עו"ד עידן עזרא ועו"ד גל גרף ממשרדו של עו"ד אורי דניאל בא כוחו של הנתבע (נספח 2 לכתב ההגנה).
12. ביום 21/8/2014 נערכה לנתבעת בדיקה פסיכיאטרית על ידי פרופ' פנינג שמואל לצורך "כשרות לחתימה על תצהיר לחלוקת רכוש". על פי חוות הדעת למועד עריכתה יש לנתבעת "...ירידה קוגניטיבית בעיקר בתחום הזיכרון. בולטת בעיקר הירידה בזיכרון לטווח הקצר וההתמצאות בזמן. אין עדות לפגיעה בשיפוט" (נספח י"ד לכתב התביעה).

עיקר טענות התובע:

13. הנתבע התגורר משך שנים בחו"ל, שב ארצה כ- 5 שנים עובר להגשת התביעה והתגורר עם הנתבעת בבית. הנתבע הוא בעלים של נכס שנבנה ברובו מכספי ההורים והוא השכירו בשוק החופשי.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 צ. נ' צ. ואח'

14. הצוואה ההדדית נכתבה בכתב ידו של המנוח. זו כללה עמוד אחד, חלק א', ובשלב מסוים נחתם חלק ב' של הצוואה. על פי הצוואה ההדדית ציווה כל אחד מההורים את רכושו לבן הזוג שיוותר בחיים. לאחר שכן הזוג הנותר בחיים. ילך לבית עולמו יעבור רכושם לילדיהם, התובע והנתבע.
15. כאמור, בשלב מסוים לאחר החתימה על הצוואה ההדדית שינה המנוח את דעתו וערך צוואה נוספת בכתב ידו, חלק ב', זו נחתמה על ידו ועל ידי הנתבעת ללא תאריך. מטבע הדברים לאור דרך עריכת הצוואה המשנה בכתב ידו של המנוח, לא מדובר בצוואה של הנתבעת (נספח ג' לכתב התביעה).
16. לאחר פטירתו של המנוח ולאור צו קיום הצוואה נרשמו מלוא הזכויות בבית על שם הנתבעת (נספח ה' לכתב התביעה).
17. **"בשלב מסוים..." (?!-מ.ל) שוחחה הנתבעת עם ידידיה, עדי הקיום, "...והבהירה להם שדעתה אינה נוחה מהשינוי שערך המנוח בצוואה מיום 17/06/04 במסגרתו קבע כי מלוא הזכויות בנכס (הבית-מ.ל) יועברו לשם הנתבע". עוד טענה באזניהם שחתמה על "...הצוואה הנוספת לאור הלחץ שהפעיל עליה המנוח ואולם רצונה היה ועודנו שהזכויות בנכס תועברנה לשני בניה, התובע והנתבע בחלקים שווים" (ס' 13-14 לכתב התביעה)**
18. משום כך בשנת 2013 ערכה הנתבעת צוואה בכתב ידה שנחתמה בפני אותם עדי קיום במסגרתה היא הבהירה ש"ידוע לה שבעלה המנוח ציווה את מלוא זכויותיו בנכס לנתבע וכי לאור זאת היא מצווה את מלוא חלקה בזכויות בנכס לתובע" משכך לאחר פטירתה יירשם הבית בחלקים שווים על שם שני בניה. "זמן מה" לאחר מכן הנתבעת והעדים סיפרו לתובע על הצוואה.
19. מספר חודשים לאחר מכן שוחחו התובע והנתבעת שהנתבעת תעביר את מחצית הזכויות בנכס לשם התובע עוד בחייה, **"...וזאת במסגרת רצונה להבטיח שהזכויות בנכס תועברנה בסופו של דבר (?!-מ.ל) לתובע ולנתבע בחלקים שווים."** (ס' 17 לכתב התביעה).
20. משכך פנה התובע **"עם הנתבעת"** לעו"ד ד.א. שנפגש עמם פעמיים הסביר להם שיש צורך לחתום על תצהירי מתנה **"לצורך ביצוע רצונה"**. עו"ד א. ערך את תצהירי המתנה, אלו נחתמו על ידי התובע והנתבעת, התובע שילם מס רכישה בסך 68,000 ₪ ולאחר שהופקדו מסמכי ההעברה אצל רשם המקרקעין התחוויר לו שביום 22/6/2014 נרשמה הערת אזהרה לטובת הנתבע וזאת **"מכוח הסכם בן עמוד עליו החתים הנתבע את התובעת, לכאורה ביום 21/05/14"** (ס' 19-22 לכתב התביעה).
21. ההסכם הוא הסכם דרקוני בו נשללת מהנתבעת הזכות לחזור בה מהמתנה. במענה לשאלתו הנתבעת טענה באזני התובע שאינה זוכרת שחתמה על הסכם זה.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 ז. נ' ז. ואח'

22. ביום 21/8/2014 בדק פרופ' פנינג את הנתבעת וזו טענה שזכור לה במעורפל שחתמה על מסמך שכזה ובכל מקרה תסדיר את העניין מול הנתבע. בעקבות זאת שוחח הנתבע עם הנתבעת, אולם גילה "שהנתבעת מפוחדת והיה ברור מהשיחה שכאשר שוחחה הנתבעת עם הנתבע בעניין זה איים עליה וסרב לשתף פעולה עם רצונה להבטיח את ביצוע העברת הזכויות בנכס לשם שני בניה בחלקים שווים" (ס' 29 לכתב התביעה).

עיקר טענות הנתבעת:

23. הנתבעת לא התייחסה לטענות התובע, אלא, הודיעה לבית המשפט באמצעות בא כוחה ש"לאור כל מה שקרה עד כה בכל הנוגע להעברת הזכויות מצד הגברת ז. לשני ילדיה ... בבית מגוריה (קרי... ברחוב XXX ב XXX...) "(ס' 2-3 לכתב הגנתה) עוד הודיעה שיש לקיים את ההעברה לבן א. כפי שהעבירה. מבקשת להבהיר ולהודיע לביהמ"ש באופן ברור כי היא נותנת את כל הזכויות בבית מגוריה הנ"ל לשני ילדיה בחלקים שווים וללא העדפה למי מהם."

24. הנתבעת ביקשה להבהיר שכשהעבירה את הזכויות לנתבע "...היא הבינה והתכוונה לכך שהיא מעבירה לבנה ע. את מחצית הבית לאחר שכבר העבירה קודם לכן לבן א. את המחצית כפי שפורט לעיל" (ס' 5 לכתב הגנתה).

עיקר טענות הנתבע:

25. התובע לא הסכים עם רצון ההורים כביטויים בצוואה ולכן "...הפעיל לחץ ו/או כפיה ו/או איומים ו/או השפעה בלתי הוגנת ו/או הטעיה..." והחתים את הנתבעת האם הקשישה בת 89 שנים על תצהירי המתנה "...ללא ידיעתה, ללא הסכמתה, בניגוד לרצונה תוך ניצול לרעה של מצבה הקוגניטיבי. כעת, מבקש התובע לאכוף בחוסר תום לב שאין כדוגמתו את הסכם המתנה במסגרת תביעתו דנן". (פתח דבר לכתב הגנתו).

26. המנוח ציין שרצונו שהנתבע ימשיך ויחזיק את הבית. המנוח והנתבעת קשורים מאוד לבית וכך גם הנתבע ולכן היה חשוב להורים שהנתבע ימשיך להחזיק בו.

27. ביום 12/7/2012 עברה הנתבעת אירוע מוחי אשר פגע בתפקודה הפיסי והמחשבתי זיכרונה לטווח קצר נפגע והיא מסתייעת במטפלת. לבד מכך הן לפני האירוע והן אחריו מי שמטפל בנתבעת, סועד אותה במסירות, מלווה אותה לרופאיה ונמצא עמם בקשר הוא הנתבע.

28. התובע והנתבע נחשפו לצוואה רק עם מתן צו קיום לצוואה. דבר נוסח הצוואה גרם לנתק מוחלט בין האחים ומאותו מועד החל התובע במערכת הלחצים. עד למועד גילוי הצוואה נהג התובע לבקר בבית הנתבעת אחת לחודש ומאז היוודע לו על הצוואה החל מבקרה מדי יום כש"בכל ביקור לחץ ואיים על עליזה ודרש ממנה לחזור בה מן הצוואה ההדדית ולצוות לו

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 צ. נ' צ. ואח'

מחצית מבית ההורים (ס' 14 לכתב הגנתו) הוא טען לקיפוחו והטיח באם שמשמעות הצוואה היא שאינה אוהבת אותו והיא גורמת לקרע במשפחה.

29. המסמך מיום 20/3/2013 שנחתם כחודש לאחר גילוי דבר הצוואה אינו משקף את רצונה האמיתי ונכתב תחת לחץ כבד ו/או איומים של התובע. הנתבעת והתובע לא עדכנו את הנתבע בדבר עריכת ב"צוואת כתב היד הנטענת של ע. מיום 20/3/2013 " (ס' 20 לכתב הגנתו) הוא סבר שהתובע, שהפסיק את ביקוריו התכופים בבית הנתבעת וחדל ממסע הלחצים, השלים עם הצוואה. בדיעבד התברר לו שהסיבה לכך הייתה שהתובע השיג את מבוקשו.

30. ביום 15/4/2014 הגיע התובע לבית ההורים התנהל ויכוח קשה בינו לבין הנתבעת כשהנתבע והמטפלת בבית ומשברר הנתבע לפשר העניין לאחר עזיבתו של התובע את הבית סיפרה לו הנתבעת שהתובע ביקש ממנה להעביר לו את מחצית מזכויותיה בבית. כך, ביום 16/4/2014 בהעדרו של הנתבע מהבית לקח התובע את הנתבעת וסרב לכך שהמטפלת תצטרף אליהם. הנתבעת סיפרה לנתבע עם חזרתם שהייתה עם התובע בבית קפה, שם הצטרפה בתו של התובע וכן עו"ד שאינו מכירה והיא הוחתמה על "מסמכים כלשהם שאת תכנם ומהותם, לא ידעה לפרט."

משהבהיר לה שייתכן וחתמה על צוואה בה היא מורישת מחצית הבית לתובע טענה הנתבעת ש "לא זה היה רצונה ו/או כוונתה וכי עודנה עומדת על כל ההחלטות אותן קיבלה עם ח. ז"ל בצוואות ההדדיות" (ס' 25 לכתב הגנתו).

31. ביום 21/5/2014 חתמה הנתבעת לפני עו"ד ד.ר. על הסכם מתנה במסגרתו העבירה לנתבע ללא תמורה את זכויותיה בבית וזאת "נוכח רצונה לקיים, עוד בחייה את הוראות הצוואה ההדדית ואת רצונה להותיר את בית ההורים לע. בלבד (כנגד העברת זכויותיו בבית ע. לידי א.)." (ס' 26 לכתב הגנתו)

בנוסף, ביום 8/7/14 חתמה הנתבעת על צוואה בכתב ובפני עדים, "במסגרתה שבה וחזרה על רצונה והחלטתה בהתאם לצוואה ההדדית" (ס' 27 לכתב הגנתו)

דיון והכרעה:

32. על אתר ופתח התייחסותי למחלוקת שלפני איני יכול שלא להדגיש כלפי כולי עלמא את תחושת חוסר הנוחות שלי, לשון המעטה, מההליך שהעבירו את הנתבעת ילדיה כאשר הם משחקים בה משל הייתה מריונטה למימוש רצונותיהם.

הדיבר החמישי הוא "כבד את אביך ואת אמך..." (שמות כ', י"ב) דיבר זה לא קנה לו שביתה בתיק שלפני.

ישבתי בדיונים בתיק זה כאשר כאדם, כבן וכשופט כשאיני מאמין למה שרואות עיני ושומעות אוזניי. ראיתי את סבלה של הנתבעת אשר ניסתה בכל דרך לרצות את שני בניה, להביע

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 צ. נ' צ. ואח'

אהבתה מעבר לחומר ובניה יוצאי חלציה נשארו חתומי פנים, אל מול מצוקתה. בערוב ימיה העבירו אותה ילדיה מסע קשה, מפרך ופוגע שלא הייתה ראויה לו ושריר לא זע בפניהם אל מול דמעותיה וכאבה לבד ממחוות מלאכותיות של 'ניחום' שרק הוסיפו לציניות שבחוסר החמלה ביחסם לאם הקשישה. ראיתי ולא האמנתי. רגעים אלו הציפו בי קטעים מתיאוריו של קאזאנצאקיס בספרו זורבה היווני ומצאתי להביאם כאן:

"היא תקעה את ציפורניה בתוך הכר, המוכתם בדמעות, ... וקראה בקול: "איני רוצה למות! איני רוצה למות!" אבל שתי המקוננות שבכפר שמעו על מצבה, וברגע זה עצמו הגיעו למקום. הן החליקו לתוך החדר, ישבו על הרצפה ונשענו אל הכותל. "לאמיתו של דבר" אמרה הדודה לניו ... "מי יירש את כל הבדים המסרקות והממתקים והחפצים האלה? וכי מה סבורה את, אמא מאלאמאטניה? יסלח לי אלוהים, אבל זה דרכו של עולם... ואני עצמי רוצה לחטוף כמה חפצים!" ... "היא כבר אינה יודעת מה שהיא מדברת" לחשה הדודה לניו. "... הבה נתיר את מטפחותינו ונקרב אליה" "מה? אין את מפחדת מאלוהים?" אמרה אמא מאלאמאטניה "רוצה את שנתחיל לקונן בעודה חיה?" "הוי אמא מאלאמאטניה" רטנה הדודה לניו בקול כאוב... "את אומרת לי שאנו צריכות להמתין עד שתוציא את נשמתה! לא ולא! הבא ראשון זוכה ראשון, אומרת אני..." זורבה היווני (תרגום חנוך קלעי) (עם עובד - 1958 עמ' שעודנה חיה? ...) (ניקוס קאזאנצאקיס זורבה היווני (תרגום חנוך קלעי) (עם עובד - 1958 עמ' 253-257).

מהות התביעה:

33. מהותו של פסק דין זה היא בשאלה שאת תחומה הגדיר התובע בתביעתו. התביעה כלשונה היא לסעד הצהרתי ואופרטיבי בדבר השלמת מתנה שלכאורה העניקה לו הנתבעת - מחצית זכויותיה בבית.

34. בסעיף העתירות ביקש התובע להצהיר שהענקת המתנה שהוענקה לו על ידי הנתבעת בדמות מחצית הזכויות בבית – הושלמה; לחלופין להצהיר כי מדובר בהתחייבות לתת מתנה ממנה לא הייתה הנתבעת רשאית לחזור; וכן, להורות על ביטול הערת האזהרה שנרשמה לטובת הנתבע על זכויות הנתבעת בבית ולרשום את מחצית מזכויות הנתבעת בבית על שמו שלו.

השאלה שפתרונה בפסק הדין:

35. השאלה העולה מהחומר שלפני היא לכן האם רשאית הייתה כלל הנתבעת להעניק את המתנה לאור קיומה של הצוואה.

36. הברית התיכון לפתרון המחלוקת בין האחים הניצים היא הבנת מהותה, והיקפה של הצוואה. יודגש שהבחינה של הצוואה אינה במובן ערעורי על עצם מתן צו הקיום לשני החלקים או כשרותה, אלא בחינתה בהקשר של שינויה לאחר מות המוריש בשים לב שעסקינן בצוואה הדדית שנחתמה עובר לתיקון 12 לחוק הירושה. השאלה היא האם קמה לנתבעת זכות כלל

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 נ' צ. ואח'

לחרוג מהמוסכם בצוואה על ידי שינוייה כ- 5 שנים לאחר מותו של בעלה המנוח. כך, שאלה מקדמית לקביעה לעניין זה היא מהי הצוואה האם רק חלק א' או שהיא כוללת גם את חלק ב'. מתן תשובות לשתי שאלות אלו יש בהן כדי להקרין על הדיון בטענות הנוגדות של האחים כשכל אחד מהם עשה שימוש בנתבעת כבת ה- 90, כמעט בכל דרך על מנת לזכות בליטרת הבשר המגיעה לו מהבית, להבנתו.

מה היא הצוואה?

37. מה היא הצוואה אם כן? האם חלק א' לבדו או חלק ב' גם הוא חלק מהצוואה שנחתמה ביום 16/7/2004.

38. כזכור, טען התובע שחלק ב' נכתב ב"שלב מסוים לאחר מכך" משעה ש"שינה המנוח את דעתו" וטען עוד כי מה שנחזה בעיניו לצוואה השנייה (אותו חלק ב) "קוימה בשגגה למרות שחל בה פגם מהותי" - בהעדר תאריך.

39. טענתו זו של התובע אין לה אחיזה במציאות.

ראש וראשון הדיבור "שינה המנוח את דעתו", אינו מקובל עלי שהרי גם המנוח וגם הנתבעת חתומים הן על חלק א' והן על חלק ב' של הצוואה.

יתרה מכך. אם אכן נכתב חלק ב' בשלב מאוחר יותר רק לאחר ש"שינה", לכאורה, המנוח את דעתו כטענת התובע (מבלי לגרוע בדחיית טענה זו) מה טעם מצא כבר בעת החתימה ביום 17/6/2004 לציין בראש הצוואה שמדובר ב"חלק א'" כאילו ידע מראש שעומדים הוא ורעייתו הנתבעת, על פי "דעתו" לכתוב את חלק ב'. ברי שטענה זו אינה יכולה להתקבל.

אין גם כל בסיס לטענת התובע בכתב התביעה שאת "יתרת הרכוש ציווה לשני בניו בחלקים שווים" (ס' 10 לכתב התביעה) קריאת הצוואה מגלה שלא מדובר בציווי בחלקים שווים לשני הבנים, אלא ציווי של הרכוש המשפחתי לשני הבנים. ההבדל בלשון ברור ומוכן. בצוואה נכתב "יעבור כל רכושו וכספו לשני, לזה שנותר בחיים. רק במות שנינו יחולק כל רכושו בין שני בנינו א. וע." ובהמשך ב"מידה והנותר ינשא בשנית, לא יוכל בן הזוג השני לרשת מאומה מהרכוש המשותף שאספנו יחד כל השנים והוא ישאר אך ורק לשני בנינו."

מהיכן למד התובע שמדובר בחלוקה בחלקים שווים? אין כל בסיס לטענה זו בצוואה.

ניתן לסבור, אולי, הגם שניתן לסבור גם ההפך, שתובנה שגויה זו של התובע היא זו שהובילה אותו לסבור שההליך של החתמת הנתבעת על תצהיר המתנה המעביר לו מחצית מזכויותיה בבית הוא מעשה העולה בקנה אחד עם הצוואה, ולא היא.

סיבה נוספת לחוסר ההיתכנות של טענה זו עולה מקריאה של אותו חלק ב' המשנה לכאורה את מערכת ההבנות של ההורשה ההדדית בין ההורים: קריאה של חלק ב' לבדו, המשנה או

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 צ. נ' צ. ואח'

מבטל לדעת התובע את חלק א', מלמד שהוא מתייחס אך לאופן ההורשה לילדי ההורים ולמעשה מאיין את ההורשה ההדדית בין ההורים עצמם.

זאת, ועוד. עיון בשני החלקים מלמד אם כן שמדובר בצוואה אחת. חלק א' של הצוואה הוא החלק ההצהרתי של קביעת הכללים שביחסים בין ההורים: ההורשה ההדדית, וחלק ב' מהווה את הכללים ביחס להורשה לילדים וקביעת הכללים, החלק האופרטיבי, כיצד יחולק הרכוש המשפחתי בין הילדים.

בטרם נמשיך במעלה פסק הדין נדגיש שני דברים: האחד, ככל הנראה לא בכדי לא הוגשה התנגדות לצו הקיום שכלל את שני החלקים כטענת התובע, וחוסר הקבלה של רצון ההורים כביטויים בצוואה - חלוקה בלתי שוויונית- מצאו ביטויים בתביעה זו. השני אין לקבל את הטענה של התובע שמאחר ומדובר בכתב יד של המנוח הוא אינו מחייב את הנתבעת כשזו חתומה על הצוואה ומקל וחומר שעד הקיום מר ב.ל. הצהיר בתצהירו (נ/2) ש"ע. **כתבה בנוכחותנו את הצוואה**" וחרף זאת התובע לא ביקש לתמוך טענתו שלו או לשלול את תצהירו של מר ל. באמצעות מומחה לכתבי יד.

זאת, ועוד. בעדותה העידה הנתבעת שהצוואה (נ/2) הוא בכתב ידה: "**זה אכן כתב ידי**" (פרוטוקול מיום 5/2/2015 עמ' 17 ש' 8)

40. אמור מעתה ששני החלקים חלק א' וחלק ב' הם הצוואה, התאריך מתנוסס בראשו של חלק א' ומתייחס גם לחלק ב' ושני החלקים מהווים את השלם שהוא הצוואה. מבלי לגרוע באמור קובע המלומד שילה שלאור התיקון לסעיף 25 שבחוק, פגם או אפילו חסר בתאריך או בחתימה של צוואה בכתב יד, איננו בהכרח מבטל את הצוואה. (שמואל שילה, **פירוש לחוק הירושה התשכ"ו-1965** (כרך א' – 1995) (להלן - **שילה**) עמ' 184; להרחבה: שילה עמ' 233-239; שאול שוחט, נחום פינברג ויחזקאל פלומין **דיני ירושה ועיזבון** (2014) (להלן - **שוחט פינברג ופלומין**), עמ' 107).

הבהרתי לעיל את מסגרת הדיון בתביעת התובע ועל כן משעה שאין לפני תביעה לעניין צו הקיום לא מצאתי להרחיב מעבר לכך.

האם הייתה הנתבעת רשאית/מנועה לשנות מהצוואה?

41. הצוואה היא צוואה הדדית על כך לא יכולה לקום מחלוקת (סעיף 8 לכתב התביעה וסעיף 2 לכתב ההגנה של הנתבע) או לא יכולה להיות מחלוקת.

הנתבעת לא התייחסה אל סוגיה זו וכאמור לעיל טענה שירצונה בחלוקה שווה בין שני ילדיה. מבלי להקדים המאוחר יאמר שקביעה זו בדיעבד שנים לאחר מות המנוח ובדרך בה נעשתה מתמיהה.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 14-11-8592 צ. נ' צ. ואח'

42. הצוואה נערכה ונחתמה עובר לתיקון 12 לחוק הירושה. השאלה בדבר יכולת השינוי של צוואה הדדית נותרה ללא החלטה (הושארה ב- "צריך עיון" בלא מעט פסקי דין (למשל: ע"א 4402/98 מלמד נ' סלומון (17/11/1999)).

מנגד הגישה הרווחת לפני תיקון 12 "התירה את זכות החזרה בצוואה ההדדית, והשופט ברק כתב כי תוצאה זו היא "קשה", שכן... לכאורה קיים אינטרס הסתמכות ראוי להגנה של המוריש האחר. מבחינה זו דומה צוואה משותפת והדדית לחוזה... בצוואה משותפת והדדית עניין לנו בגמירות-דעת של שני מצווים הפועלים במשותף ובאופן הדדי ... פעולת המצווה השני לשינוי הצוואה לאחר פטירת המצווה הראשון היא פעולה שלא בתום לב... נימוקים נוספים... בדבר שלילת אפשרות לבטל צוואה הדדית היא התפיסה שלפיה הצוואה ההדדית היא בגדר נאמנות: עם מותו של אחד... הופך השני לנאמן... כותבת איילת בלכר-פריגת ... "מוסד הצוואות ההדדיות... מגלם בתוכו ערכים של אמון ושיתוף במשפחה ותפיסה של הקשר המשפחתי כמרכיב מהותי בעצמיותם של בני המשפחה..." (מיכאל קוריןאלדי, דיני ירושה-צוואות ירושות ועזבונות (2012) להלן-קוריןאלדי) עמ' 237-238).

"להבדיל מצוואה "רגילה", שבה אין אינטרס הסתמכות ראוי להגנה, בצוואה משותפת והדדית קיים אינטרס הסתמכות שלכאורה מן הראוי להגן עליו." (שוחט, פינברג ופלומין עמ' 146) אינטרס ההסתמכות היא של המוריש האחר.

ההגנה על האינטרס של המוריש האחר מכוח אותה הדדיות נועדה למנוע מזה שנותר בחיים לשנות את הצוואה כראות עיניו לאחר מות המוריש האחר. פעולה שכזו עומדת בסתירה לעקרון ההדדיות.

"...עצם ההדדיות בכתיבת הצוואות אינו מלמד על רצון משותף של בני הזוג להגביל זה את כוחו של זה מלשנות את צוואתו לאחר מותו של מי מהם, כל עוד אין בסיס להסקת מסקנה אחרת" (שם) וכן "שאין להסיק כי ישנה הסתמכות אך ורק מעצם ההדדיות של הצוואות המקוריות, וכל עוד אין בהן כוונה מפורשת או משתמעת להגביל את כוחם של המצווים לשנות את הצוואה משימות מי מהם גובר עקרון החופש לצוות על "עקרון ההסתמכות" (שם; קוריןאלדי, עמ' 238).

43. משכך, על מנת לבחון את יכולתה של הנתבעת לנהוג כפי שנהגה יש לבחון את השאלה האם אכן הייתה כוונה של ההורים בצוואה להגביל האחד את כוחו של השני בשינוי הצוואה. תשובה חיובית לשאלה זו מטבע הדברים תכריע את הכף ותאיין את פעולותיה הסותרות יש לומר, ביחס לשני ילדיה.

44. מהחומר שלפני עולה בעיני תשובה שההורים אכן ביקשו להגביל את יכולתו האחד של השני.

הצוואה אינה צוואה המעניקה את הרכוש הנותר לחלוקה בין הילדים באופן רנדומלי או באמירה לאקונית. ההורים 'מדברים' בצוואתם עם הילדים ומבהירים להם בדיוק מה טעם

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 ז.צ. נ' ז.צ. ואח'

נערכה ההבדלה בין הזכויות של כל אחד ברכוש המשפחתי. האיזון המשפחתי לוקח בחשבון את התובנה שבן אחד שלהם-התובע- הצליח יותר ועל מנת לתמוך בבנם השני, כזכותם, ביקשו להעניק לו חלק גדול יותר. לא הונחה לפני כל ראייה לכך שמהות השוני בחלוקה השתנתה באופן שלו היה האב בחיים בוודאי היה סובר כמו האם שהגיעה העת לחלק אחרת את הרכוש המשפחתי. אין לפני כל ראייה מה טעם לפתע בשנת 2013 כחודש לאחר שניתן צו קיום הצוואה (וככל הנראה שהיה הדבר לצנינים בעיני התובע לאור החלטת צו הקיום גם על חלק ב' של הצוואה) לפתע הביעה האם את רצונה לחלוקה שוויונית תוך התעלמות מפורשת ושינוי רצון משותף לה ולבעלה בהכירם את ילדיהם.

דומני שסיום הצוואה מעיד על קיבעונה ועל ההבנה המשותפת של ההורים שלא לסטות מהאמור בצוואה לאמור: להגביל את יכולת השינוי.

סופיות החלוקה נקבעת במילים **"אנו מקווים שלא תהיינה כל מריבות בחלוקה..."** חלוקה זו היא החלוקה ואין בלתה. זו משמעות דיבור זה שאם לא כן מה טעם לאחר חלוקה כה מפורטת לבקש שלא תהיינה מריבות? אם ניתן לשנות אין צורך בקביעה שההורים מקווים שלא תהיינה מריבות.

ער אני לאפשרות לכך שייתכן ויטען אי מי שהכוונה לחלוקה "ללא מריבות" היא לחפצי הנוי, התכולה, שאר פירטי הרכוש שכן המשכו של ציווי זה הוא במילים **"והכל יעשה בנדיבות וברוחב לב"**. אלא שבשל סגנון כתיבת הצוואה פרשנותי היא שהקביעה בסיפא מתייחסת לרכוש המתחלק בהסכמה בעוד הרישא לעצם הקביעה בדבר הבית שאינה ברת שינוי.

45. זאת, ועוד. לו סברה הנתבעת שזו דעתה מה טעם לא שינתה זאת משך 5 שנים מאז חתימת הצוואה ועד לפטירת המנוח ועוד 4 שנים מאז פטירתו ועד לאותו מסמך משנת 2013? ברור שגם הנתבעת סברה וסוברת שזו החלוקה הנכונה. העיתוי של החתימה על תצהירי המתנה המעבירים לתובע את מחצית זכויותיה בבית בניגוד לצוואה כחודש לאחר מתן צו הקיום לבקשתה יוצר הנחה שאינה זרה למציאות ולהגיון שפעולתה זו אינה מתיישבת עם רצונה.

כך, לו ממש בטענות התובע על 'רצונה' של הנתבעת עולה מיד שאלה מהטעם לא עשתה כן כבר לעת החתימה על תצהיר המתנה לטובת התובע גם לטובת הנתבע. לשון אחר, לו זה אכן 'רצונה' והיא החלטית מה טעם לא קראה לשני בניה הבהירה להם את עמדתה וחתמה על תצהירי מתנה לפי הגיון זה לשני בניה. תמיחה גדולה יותר מה טעם מצאה לעשות כן מאחורי גבו של הנתבע ומבלי ששיתפה אותו בדבר כאילו החתה שהנתבע יטרפד את רצונה ועל בסיס מה סברה כך.

נדבך נוסף המעמיד בספק גדול את רצונה לנהוג כפי שמבקש התובע להציג (ראו להלן פרק למעלה מן הצורך) אם זה אכן רצונה, היא נחושה בו ומבינה אותו הכיצד חתמה במועד מאוחר יותר על ההסכם עם הנתבע ועל המסמך הנקרא 'צוואה' במשרדו של ב"כ הנתבע.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 נ' צ. ואח'

שאלות אלו לא בעלמא. הן זועקות לפני שלא ניתן לקבל את הטענה של התובע שמדובר ברצון הנתבעת שהתגבש תקופה ארוכה ומצא ביויו כחודש לאחר מתן צו קיום הצוואה.

46. חוסר ההיתכנות של האפשרות לשנות עולה גם מהמסמך הנושא כותרת 'צוואה' והתאריך הוא יום 20/3/2013. עיון במסמך מלמד שאותה טעות של התובע עליה הצבעתי לעיל- התובנה שלכאורה מדובר בחלוקה שוויונית של הבית בין האחים- הביאה להכתבה של מסמך השונה מהותית מבחינה עובדתית מהצוואה ואינו עולה בקנה אחד אתו.

47. לאור האמור אני רואה בנסיבות של עריכת הצוואה ובניסוחה, כוונה מפורשת ומשתמעת להגביל האחד את השני בשינוי הצוואה.

למעלה מן הצורך:

48. הגם שמסקנתי דלעיל שבמקרה המיוחד שלפני הנתבעת לא הייתה רשאית כלל לשנות הצוואה נחה דעתי שגם לגופו של עניין דין התביעה להידחות.

49. הבסיס לשינוי הוא רצונה, לכאורה, של הנתבעת לעשות כן. יודגש שבעיני אמירותיה הנתענות בחדרי חדרים, בהקלטות במשרדים כאלו ואחרים מתגמדים אל מול העדטה לפני. בדיון הראשון שהעידה לפני הונחה לטעמי התשתית לכך שכל האירוע של שינוי הצוואה כאילו היה מדובר באירוע מדעת ומרצון נדחים. לא יעזרו פרשנויות משפטיות והכנסת תכנים לדברים שיצאו מפיה אלו הדברים בעיני והם החשובים.

50. ראש וראשון יש להדגיש את כעסה הכן והראוי לשימת לב על הפגיעה בזכותה הבסיסית להסכים לראות פסיכיאטר תוך העלמת העניין ממנה. יודגש שאחת מן השתיים אם הנתבעת אינה כשירה הרי שהיה צורך במינוי אפוטרופוס. אם לאו כל פעולה שהיא ללא ידיעתה וללא הסכמתה המפורשת היא פגיעה בלתי מידתית בפרטיותה, בחירותה וברצונותיה.

כך העידה הנתבעת בהקשר זה כשנשאלה אם זוכרת היא שהייתה אצל פרופ' פנינג, מומחה לפסיכיאטריה:

"כן. א. לקח אותי לשם. לא ידעתי לאן אני הולכת, אני צריכה להגיד. ישבנו בבית קפה בסביבה שם ואחר כך א. אמר לי שהוא לוקח אותי לרופא. רק אחר כך הבנתי שזה היה פסיכיאטר וזה מאד לא מצא חן בעיני. זה היה בלי רצוני, בלי ידיעתי ובלי לשאול אותי אם אני מסכימה. (פרוטוקול מיום 5/2/2015 עמ' 8 ש' 7-11).

וכן בהמשך "... אני רוצה להגיד שאני לא ידעתי שאני הולכת לפסיכיאטר. לא ידעתי. נודע לי אחרי שיצאתי ממנו, אני לא זוכרת אפילו מתי זה נודע לי אבל זה נודע לי. כשהייתי אצלו לא ידעתי שאני אצל פסיכיאטר" (שם, עמ' 9 ש' 8-10)

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 ז.צ. נ' ז.צ. ואח'

וביחס לתחושתה בעניין העידה: "...אני זוכרת את הביקור אצל הפסיכיאטר כי הפסיכיאטר עשה לי הלם בראש" (שם, עמ' 9 ש' 3-4)

החשוב בעיני לפגיעה בה מעצם לקיחתה בלא ידיעתה לפסיכיאטר עולה מתשובתה לשאלה "את זוכרת על מה דיברתם אצל הפסיכיאטר?" על כך השיבה "לא. אני שמחה ששכחתי" דברים אלו הם תמצית התחושה הקשה של הנתבעת מהבגידה בה במעשה זה. (שם עמ' 9 ש' 5-6).

עדותה בעניין פרופ' פנינג משתרעת גם על 'רצונה' להעביר מחצית הזכויות בבית לתובע. וכך העידה:

"בכלל אני לא זוכרת שדיברתי איתו על הבית." (שם עמ' 9 ש' 8)

51. בטרם אמנה ביטויים נוספים מתוך עדותה המעידים על אי רצונה למתן המתנה הנטענת- בניגוד למצג אותו מבקש התובע להציג- אדגיש שהנתבעת בעדותה הייתה נסערת בכתה ולמעשה לא רצתה ממש להעיד. (שם, עמ' 6 ש' 25-26; עמ' 7 ש' 2; עמ' 10 ש' 22; עמ' 11 ש' 23 עמ' 15 ש' 26; עמ' 18 ש' 10).

52. להלן עוד מדבריה של הנתבעת בבית המשפט בדיון מיום 5/2/2015:

ש. האם זה נכון שאת באת והסכמת ורצית להעביר חצי מהזכויות בבית ברח' XXX על שם א. עוד בחייד?

ת. אני לא זוכרת שרציתי דבר כזה. אני לא זוכרת שרציתי להעביר זכויות. אני לא זוכרת שרציתי להעביר חצי.

ש. לא רצית להעביר לא. זכויות בבית?

ת. לא זוכרת שרציתי להעביר.

ש. אני מציג לך תצהיר שמסומן כנספח ז' לכתב התביעה – האם זאת חתימתך?

ת. כן אבל לא קראתי את התצהיר.

ש. את זוכרת את עו"ד ד. א.?

ת. אני לא זוכרת, אולי הייתי אצלו אבל אני לא זוכרת. אם הייתי זה היה עם א..

ש. ואת לא זוכרת שחתמת על מסמך שמעביר 50% מהנכס לבעלותו של א.?

ת. אני לא זוכרת. אם חתמתי זה היה אולי לפני כל הפרשות, לפני שובו של ע., לפני כמה שנים. אני לא זוכרת.

לשאלת בימ"ש:

ש. כשאת אומרת שאת לא יודעת איך לחלק, זאת אומרת בחלקים לא שווים?

ת. אני חושבת שזה צריך להיות בחלקים שווים אבל אני לא רוצה עכשיו לקבוע מסמרות. אני גם לא חושבת שאפשר את הבית הזה לחלק בחלקים שווים. זה בית

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 צ. נ' צ. ואח'

לא סטנדרטי אולי בגלל זה הם רבים עליו ולכן קצת קשה לי להגיד איך אני אחלק אותו. אני רק מצטערת שבעלי לא חילק אותו, זה היה יותר קל ויותר פשוט והם היו מקבלים את זה יותר טוב. ...

ש. יש לך שני בנים, נכון?

ת. כן.

ש. האם את רוצה לתת לאחד מהם יותר מהשני?

ת. אני לא רוצה. הביטוי רוצה הוא לא נכון. מה זה אני רוצה? אני לא רוצה לתת לאחד יותר מלשני.

ש. מה זאת אומרת שאת לא רוצה, למה את מתכוונת?

ת. כשבן אדם רוצה משהו הוא עומד על זה והוא יודע בדיוק מה הוא רוצה. אני לא יודעת מה אני רוצה (בוכה). ...

ש. לא עשית צוואה רק שלך?

ת. אני זוכרת טוב שבעלי כתב צוואה והוא חתם עליה ואחרי זה אני חתמתי עליה והוא הביא גם שני עדים. צוואה שלנו יחד עם חתימה. אני מתבוננת במסמך שאתה מציג לי ומבקשת לקרוא את כל המסמך. אני אקרא את הכול אבל אני אומרת מראש שאני לא קולטת את מה שאני קוראת. כנראה שהזיכרון שלי הרבה יותר גרוע ממה שאני חושבת. אני לא זוכרת את זה. אני רואה שזאת חתימה שלי, קראתי פה את הכול, אמנם די מהר בשביל קריאה שלי כיום אבל אני לא זוכרת את הדבר הזה.

ש. האם את רוצה שלאחר מותך, כל הרכוש שלך יעבור רק לע?

ת. לא. אין מה לדבר על זה שכל הרכוש יעבור רק לע. גם א. וגם ע. יודעים שהם יתחלקו ברכוש שלי. אני לא מחלקת זה לזה וזה לזה, הם יתחלקו לבד, כל אחד לפי טעמו ולפי רצונו. יש עתיקות, יש כל מיני דברים לא כל כך שגורתיים שיש בכל בית כי בעלי היה אספן וכל דבר שהוא אהב הוא התחיל לאסוף ויש כל מיני אוספים שלו. הילדים ינקו את זה ואני יודעת ששניהם אוהבים את מה שיש. (בוכה). כל אחד יבחר לפי טעמו. יש בחצר עתיקות, בבית יש עתיקות. יש גם בבית כל מיני חפצי אומנות, שניהם ינקו את זה, שניהם אוהבים את זה והם גם יודעים שהם יצטרכו להתחלק.

ש. אז מה שכתוב בצוואה, שאת רוצה לתת לע. את הכול, זה לא נכון?

ש. זאת אומרת שאת רוצה להעביר את מלוא זכויותיך בבית לע. בחייד?

ת. היות ואני כבר לא כל כך פעילה בשום דבר, כתבתי את זה כנראה מפני שע. מטפל בכל מה שקשור בבית ובכלל בחיים שלי.

ש. אבל קודם אמרת שאת רוצה לחלק את הבית בין שני הילדים.

ת. כנראה שחשבתי על זה. אני לא יודעת. אני מבולבלת כבר. זה מה שכתבתי, אני חושבת שאז ככה כתבתי. איך אני חושבת לחלק אותו עכשיו? אני לא יודעת להגיד לך. אני לא רוצה לקפח את א.. אני אוהבת את שני הבנים שלי, שניהם יקרים לי ואני לא יכולה לענות על זה עכשיו.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 צ. נ' צ. ואח'

גב' צ.:

אני מבקשת להוסיף משהו: בשנים האחרונות ע. חי בארה"ב והוא גם עבד שם, בהתחלה הוא למד שם ואחר כך הוא עבד שם. לפני מס' שנים הוא היה בחופשה בבית, לפני שהאבא נפטר, שניהם רצו לראות אחד את השני ואחר כך הוא חזר לעיסוקיו בארה"ב. ע. חזר ארצה לבקשתי. אני יודעת שהוא הפסיד הרבה מאד. אני לא יודעת פרטים ולא התעמקתי בזה אבל אני יודעת שהוא עמד לקבל אזרחות ואני קלקלתי לו את זה, לא במודע, כשביקשתי ממנו לחזור הוא לא אמר לי אף מילה, אולי אני יכול לדחות את זה בחודש או בחודשיים ואז הוא היה גומר את כל מה שהוא רצה לגמור שם. ברגע שביקשתי שהוא יחזור, הוא קם וחזר. ואחר כך זה העיקר עליי מאד (בוכה) מפני שחשבתי שיש לו הפסדים ואני אמות בסוף והוא יצטער שהוא לא עשה את מה שהוא רצה. מאז ע. לא נסע לארה"ב, הוא גר איתי בבית והוא מטפל בי יפה."

53. בחקירתה הנגדית נשאלה הנתבעת גם על מכתביה האישיים שכתבה לתובע (סומנו נ/3 ו נ/4)

ש. את כותבת במכתב דברים מאד קשים, למשל "א. שלי למה אתה מתנתק..."

ת. בוכה ומבקשת לא להקריא. אני לא בטוחה שנתתי לו את זה. כתבתי את זה אבל אני לא בטוחה שמסרתי לו את זה.

העדה:

אתה נותן את זה לשופט? יש לך העתק?

...

ש. את המכתב שמסומן נ/4 נתת לא. לראות?

ת. אני לא בטוחה. כתבתי את זה אבל אני לא בטוחה שנתתי לו את זה.

...

כל זמן שבעלי היה בחיים. הכול היה קל מהבחינה של הכתיבה, מאד סמכתי על שיקול הדעת שלו. אחר כך היה לי מאד קשה (בוכה). לא ידעתי אם עשיתי טוב, אם כתבתי טוב. אני לא יודעת איך להגיד את זה. "

מפאת צנעת הפרט ומשעה שאין בדברים נדרש לצורך הכרעתי בתובענה לא מצאתי להביא מהדברים האישיים שכתבה הנתבעת לבנה התובע אך קריאה רגישה בהם מובילה גם היא לתמיכה במסקנה אליה הגעתי בדחיית התביעה וגם לגופו של עניין.

54. הנה כי כן הגם שמדובר מעבר ולמעלה מן הצורך גם לגופו של עניין דין התביעה להידחות בהעדר גמירות דעת של הנתבעת.

55. מצאתי להפנות הילדים למראה נוספת בהתייחסותם לאם, הממוקמת בבדין מיום 2/5/2016 לעניין ההקלטות של הנתבעת בפגישותיה עם בא כוחה ובהשתתפות התובע.

אחרית דבר:

56. בשים לב לאמור התביעה נדחית.

בית משפט לענייני משפחה בתל אביב - יפו

תמ"ש 8592-11-14 צ. נ' צ. ואח'

57. בטרם נעילה מצאתי להדגיש שנמנעתי בכוונה שלא להרחיב בכל ההליכים שהיו לפני, המשחק האכזרי של שני הבנים באמם הנתבעת, הפגיעה הנפשית בה והכאב שגרמו לה בערוב ימיה לצורך זכייה בעוד מתוך הרכוש המשפחתי.
58. לאור התנהלות הצדדים שניהם גזרתי על עצמי שלא להרחיב בעניין זה מעבר לאמור, ולהימנע מתיאור ההתנהלות שהייתה לפני שגבלה בלשון המעטה ברמיסת כבודה של הנתבעת כאם. לאור התוצאה אליה הגעתי שאינה מחייבת פירוט מעבר לכך, לא מצאתי לחייב בהוצאות.
59. מתיר פרסום פסק הדין בהשמטת שמות המעורבים.
60. תואיל המזכירות להמציא פסק הדין לצדדים ולסגור התיק.

ניתן היום, ו' אייר תש"פ, 30 אפריל 2020, בהעדר הצדדים.

מרדכי (מוטי) לוי, שופט